

Historijski Pogledi// Historical Views, God.//

**Vol. IV, No. 5, Centar za istraživanje moderne i savremene
historije Tuzla, Tuzla 2021, 347 str.**

Reviewer: Jasmin JAJČEVIĆ

Peti broj časopisa „Historijski pogledi“, rezultat je kontinuiranog rada Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla. Redakcija se trudila da *Časopis*, zbog otežanih uslova rada, ne izgubi na kvalitetu. Da je kvalitet *Časopisa* neosporan potvrđuje i činjenica da je isti indeksiran u 35 međunarodne naučne baze¹, te da su svi brojevi časopisa i svi radovi u DOI sistemu.

Peti broj časopisa „Historijski pogledi“ sadrži rubrike *Članci*, *Prikazi* i *Izvještaji*. Osim toga, dati su i *Popis publikacija* štampanih u izdanju Centra za istraživanje moderne i savremene historije Tuzla, te *Upute autorima*. Rubrika *Članci* sadrži 13 radova, ru-

1 Više vidi: <http://pogledi.cimoshis.org/međunarodne-baze-international-databases/>.

 Post Graduated Student, Centar za Istraživanje Moderne i Savremene Historije Tuzla, jasmin.jajcevic989@gmail.com

 0000-0003-0760-6091

 © Fettah Efendi Association
DOI: <http://doi.org/10.51331/B006>
Journal of Balkan Studies, 2 (1), 2022,
balkanjournal.org

brika *Prikazi* pet radova, a rubrika *Izvjestaji* jedan rad. Svi radovi su recenzirani i kategorizirani.

Autori radova su iz Republike Poljske, Republike Bugarske, Republike Crne Gore, te Bosne i Hercegovine. Objavljeni radovi tretiraju važna pitanja iz moderne i savremene historije.

U rubrici *Članci* objavljeni su radovi koji tretiraju slijedeća istraživačka pitanja: *Granice i spone: Mali Zvornik i Sakar u tokovima deosmanizacije Balkana XIX i XX stoljeća*, Safet Bandžović piše da se u proučavanju višedecenijskog procesa nastajanja srpske države u XIX stoljeću na prostoru Smederevskog sandžaka i iseljavanja muslimana iz njega, posebnu pažnju zauzima sudbina dva mala naselja (Malog Zvornika i Sakara), na desnoj obali Drine, koja su do 1878. bila u sklopu Bosanskog pašaluka. Nastanak naselja Mali Zvornik vezuje se za postojanje zvorničke tvrđave i grada Zvornika na lijevoj obali Drine, koja se prvi put pominje 1412. godine. Mali Zvornik je rastao na desnoj obali Drine kao dio grada Zvornika. U XIX stoljeću u Malom Zvorniku i Sakaru, na granici sa Smederevskim sandžakom, muslimani su činili većinu stanovništva. Kako ih je samo Drina razdvajala od naselja Divič i Tabaci na njenoj drugoj strani, stanovnici ovih naselja su rođaćkim, prijateljskim i ženidbenim vezama bili čvrsto povezani, a i ekonomski su bili upućeni jedni na druge.

Proces uvakufjenja vakufa tuzlanske dobrotvorke Tahire-hanume Tuzlić, rad je Izeta Šabotića. U ovom radu je dao osvrt na proceduru uvakufjenja vakufa Tahire-hanume Tuzlić, udove Gradašević iz Tuzle. Tahira-hanuma Tuzlić imala je značajne zemljišne posjede. Nakon smrti supruga Bećir-bega Gradaševića, odlučila je da jedan dio imetka uvakufi u "Evladijet vakuf". Saznavši za ovu namjeru Bakir-beg Tuzlić, jedini muški potomak znamenite begovske porodice Tuzlić, pokušao je na sve načine osporiti joj navedeno pravo. I pored protivljenja, dobrotvorka Tahira-hanuma Tuzlić je uvakufila svoju imovinu u "Evladijet vakuf Tahira-hanuma Tuzlić", te istu dala na korištenje u opšte dobrotvorne svrhe.

Tomasz Jacek Lis u radu *Emancipacija žena u Bosni i Hercegovini u vrijeme austrougarske uprave (1878-1918)*, govori da je emancipacija žena bila nešto novo na području Bosne i Hercegovine. U radu se ukazuje kakav je bio utjecaj dvije žene (učiteljice) na ovaj proces: Jelice Belović-Bernadzikovske i Jagode Truhelke. Obje su rođene u Osijeku, donijele su na bosanski prostor ideje, da žena treba biti slobodna i dobro obrazovana, ne samo za

svog supruga, nego i za sebe. Osim učiteljica veliki doprinos imale su i žene ljekari. Poljakinja Teodora Krajewska ili Čehinja Anna Bayerova, također su donijele feminističke ideje u Bosnu, što je bitno, jer kao ljekari imale su veliko poštovanje i ugled kod ljudi. Propagiranje feminističkog mišljenja bila je značajna stvar, koja je utjecala na emancipaciju žene. Druga stvar se odnosila na promjene u svakodnevnom životu, koje su uticale na promjene položaja porodice. Društvena promjena bila je vrijedna i za žene, koje su bile na margini, kao bludnice.

Prilog istraživanju položaja i aktivnosti radničkog pokreta u Bosni i Hercegovini od završetka Prvog svjetskog rata do početka Husinske bune, je rad u kojem Denis Bećirović na temelju arhivske građe i relevantne literature analizira i prikazuje aktivnosti radničkog pokreta u Bosni i Hercegovini u prvim godinama nakon završetka Prvog svjetskog rata. Tokom ovog razdoblja borba za radnička prava, najčešće putem štrajkačkih akcija, rezultirala je, između ostalog, povećanjem nadnica, uvođenjem osmosatnog radnog vremena u najvećem broju preduzeća, ostvarivanjem prava na biranje radničkih povjerenika i na sindikalno organiziranje. U nizu bosanskohercegovačkih gradova dolazilo je i do fizičkih obračunavanja između radnika i organa sigurnosti Kraljevine SHS. Usljed sve snažnijeg angažmana radničkih predstavnika došlo je i do zaoštavanje političkih prilika u Bosni i Hercegovini.

Jasmin Jajčević u radu „*Uz Tita i Partiju*“. *Djelatnost Antifašističkog fronta žena Bosne i Hercegovine i njihove reakcije na propagandu Informbiroa tokom 1948. i 1949. godine*, na osnovu izvora prvog reda, te relevantne literature, prikazao je djelatnost Antifašističkog fronta žena Bosne i Hercegovine u godinama poslije završetka Drugog svjetskog rata, kako na unutrašnjem, tako i međunarodnom nivou, kao i stavovima oko Rezolucije Informbiroa 1948. godine i reakcijama ženskih organizacija u Bosni i Hercegovini na propagandu Informbiroa tokom 1949. godine.

Albanci u Jugoslaviji od kraja 60-ih do početka 80-ih XX stoljeća, rad autorice Mariyane Stamove. Ona se u radu fokusira na događaje nakon Brionskog plenuma u ljeto 1966, koji se pokazao kao “rubikon” za prirodu i razvoj međunacionalnih odnosa u jugoslovenskoj federaciji. Odluke plenuma dovele su do oslobođenje do tada potisnutog albanskog problema. Ovo je prva velika pobjeda Albanaca u Jugoslaviji. S tim u vezi, započeo je pokret među albanskim stanovništvom u multinacionalnoj federaciji sa glavnim ciljem postizanja punog nacionalnog priznanja, uključujući republički status Kosova. Treba

napomenuti da je tek nakon sredine šezdesetih došlo do proboja u manjinskoj politici. Označavanjem manjinskih zajednica u saveznoj Jugoslaviji kao "jugoslovenske nacionalnosti", uvedene su odgovarajuće promene u pravima Albanaca u Jugoslaviji, usled čega je njihova društveno-politička aktivnost naglo porasla.

Transformacija države i prava u Iranu nakon Iranske revolucije 1979. godine, rad je u kojem Sead Bandžović piše da je svrgavanjem šaha Reze Pahlavija 1979. završeno iransko carsko doba dugo 2.500 godina. Na njegovim ostacima izgrađena je nova iranska država – Islamska Republika Iran u kojima su principi islama vidljivi i osjetni kroz sveobuhvatnu ustavnu vladavinu. Bio je to rezultat djelovanja različitih političkih struja: konstitucionalne, islamističke i nacionalističke. U takvim uslovima izgrađeno je specifično političko uređenje, jedinstveno u svijetu jer se temelji na šijitskoj pravnoj tradiciji a suveren u takvim sistemima je bog, a ne narod. Nova revolucionarna vlast, prevedena ajatolahom Ruholahom Homeinijem, sprovela je niz reformi u svim porama iranskog društva radi njegovog približavanja islamskim vrijednostima i učenjima kojima je nova vlast težila.

Amir Ahmetović u radu *Društveni i stranački rascjepi u Bosni i Hercegovini poslije izbora 1990. godine*, navodi da od izbora 1990. godine i od početka procesa osamostaljivanja Bosne i Hercegovine iz SFRJ, svjedočili smo događajima koji neupitno pokazuju duboke podjele (rascjepe) u bh društvu. Najprije je pitanje osamostaljivanja ili način njegova provođenja bilo jedno od pitanja koje je duboko podijelilo bh društvo (plebiscite 1991. srpskog naroda u Bosni i Hercegovini i referendum 1992. građana u Bosni i Hercegovini). Potom je to bilo pitanje odnosa prema pripadnicima konstitutivnih naroda u Bosni i Hercegovini na teritoriji koju su (do početka tragičnog rata i agresije) kontrolisale vladajuće stranke SDS, HDZ BiH i SDA.

Vlasenica od 1991. do 2013. godine: Promjene u etničkoj strukturi stanovništva pod utjecajem rata protiv Republike Bosne i Hercegovine. U ovom radu autor Sead Selimović, ističe da je Vlasenica, kao strateški važan grad u planovima i ciljevima agresora, bio meta napada već od 1991. godine. Na ovaj bosanski grad je planirana, pripremana i organizovana agresija i ratni zločini nad Bošnjacima. U Vlasenici su organizirani logori za Bošnjake, ubijani su civili a potom „zatrpavani” u masovne grobnice, vršena su masovna i sistematska silovanja i drugi oblici seksualnog nasilja, ciljano je ubijana i progonjena

bošnjačka elita, masovno su protjerivani i deportovani civili, uništavana su kulturna dobara i imovine te rušeni vjerski objekti.

Mesud Šadinlija, u radu *Neki aspekti djelovanja vojske Jugoslavije u agresiji na Republiku Bosnu i Hercegovinu na području srednjeg Podrinja početkom 1993. godine*, govori da prisustvo regularnih jugoslovenskih vojnih snaga u srednjem Podrinju i njihovo učešće u agresiji na Bosnu i Hercegovinu bilo evidentni od samog početka. Direktivom od 19. novembra 1992. Drinskom korpusu Vojske RS je planirana ofanzivna borbena dejstva srpskih snaga u srednjem Podrinju, započeta tokom novembra i okončana sporazumom o demilitarizaciji Srebrenice u aprilu 1993. godine, prema dokumentima Vojske RS imala su tri sukcesivne faze kodnih naziva: „PROBOJ”, „PESNICA” i „UDAR”.

Procesuiranje u predmetu Radovan Karadžić - ICTY IT-95-5/18, Meldijana Arnaut Haseljić, piše o procesuiranju Radovana Karadžića, navodeći da je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju podigao Optužnicu (prvobitnu 25. jula 1995, a 19. oktobra 2009. godine operativnu Optužnicu) protiv Radovana Karadžića, bivšeg predsjednika Republike Srpske i vrhovnog komandanta Vojske Republike Srpske. Nakon dugogodišnjeg skrivanja u Srbiji, Karadžić je uhapšen 21. jula 2008, a u ICTY je prebačen 30. jula iste godine. Suđenje je otpočelo 26. oktobra 2009. godine. Optužnica Radovana Karadžića je teretila za genocid; zločine protiv čovječnosti: progoni istrebljivanje, ubistvo, deportacija, nehumana djela - prisilno premještanje; te kršenje zakona ili običaja ratovanja: ubistvo, terorisanje, protivpravni napadi na civile, uzimanje talaca. Radovana Karadžića optužen je za individualnu krivičnu odgovornost u skladu s pravilom 7(1) Statuta Međunarodnog suda kroz učešće u nekoliko udruženih zločinačkih poduhvata (UZP). Presuda Pretresnog vijeća protiv Radovana Karadžića izrečena je 24. marta 2016. i njome je osuđen na 40 godina zatvora za genocid, zločine protiv čovječnosti, te kršenja zakona i običaja ratovanja.

Adib Đozić u radu *Identitet i samostid - Kako to izgleda kod Bošnjaka. Prilog razumijevanju nekih karakteristika nacionalne svijesti kod Bošnjaka*, piše da društveno-historijska, prije svega politička, egzistencija bošnjačke nacije, od momenta nastanka i razvoja nacionalnih pokreta na Balkanu, živi u specifičnim uslovima permenentne borbe za biološki opstanak, koju označavamo „uslovima historijske nužde” uzrokovala je nastanak nekoliko značajnih karakteristika nacionalne svijesti Bošnjaka na nivou kolektivnog identiteta. Jedna od tih karakteristika je i samostid, samosram, koji se izražava u skoro svim sfera-

ma nacionalne svijesti a prije svega u simboličkoj sadržajnosti javne sfere gdje je izraženo preувелиčavanje tuđeg a omalovažavanje vlastitog. Ta karakteristika se najjasnije izražava u simboličkoj sadržajnosti imenovanja institucija kao što su npr. škole, ulice, te simbolizacija historijskih ličnosti i sl. Uzroci samostida kod Bošnjaka nastali su pod uticajem straha i ostalih uslova viševjekovnog življenja u uslovima „historijske nužde”, čitaj uslova neslobode, od represivnog karaktera nacionalističkih ideologija, srpske i hrvatske, i ideologije lijevog mesijanizma kod Bošnjaka. Ove ideologije posebno su došle do izražaja u omalovažavanju i svojatanju bošnjačkih kulturnih i političkih autoriteta.

Prilozi o prošlosti Bosne i Hercegovine u turskoj historiografskoj periodici (2010-2020), autorski tandem Lamija Hatibović i Amer Maslo predstavili su radove o historiji Bosne i Hercegovine koji su objavljeni u najuglednijim historiografskim časopisima u Republici Turskoj u periodu od 2010. do 2020. godine. U prvom dijelu rada objašnjen je kriterij zbog kojeg su se autori odlučili na časopise *Belleten*, *Tarih Dergisi*, *Osmanlı Araştırmaları*, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* – OTAM. Poseban osvrt je dat na radove bosanskohercegovačkih autora koji su objavljeni u tim časopisima.

Rubrika *Prikazi* sadrži izdanja štampana 2019. i 2020. godine. Predstavljeno je pet knjiga. U rubrici *Izveštaji*, Jasmin Jajčević predstavio je Izveštaj sa Naučne manifestacije „Historijski pogledi 3“.

Historiografiju legitimiraju pouzdane i provjerljive obavijesti o minulim procesima, događajima i ličnostima, kazivanje o prošlosti jezikom činjenica, brojki i relevantnih uvida. No, historijskog znanja nema bez autorovog historijskog pogleda, bez svjesnog zahvata u predmetnu materiju i odnosa prema tragovima prošlosti. Za kredibilitet historijske nauke je važno da taj historijski pogled određuje odgovornost prema ostavštini koja omogućuje znanje o minulom vremenu.

Časopis „Historijski pogledi“, namijenjen je podizanju svijesti i edukaciji o važnosti savremene i moderne historije i unapređenju proučavanje i istraživanje pitanja i tema iz moderne i savremene historije, ne samo na prostoru Bosne i Hercegovine, već i šire. S tim u vezi, pozivam kolege historičare, te naučnike i stručnjake iz srodnih nauka na saradnju, da svojim člancima iz moderne i savremene historije daju doprinos izlaženju narednih brojeva časopisa.